Як з'явився алфавіт

Минув тиждень після невеличкого курйозу[70] щодо багра з чорною рукояткою, незнайомця, листа-малюнка та всього іншого, і Теффімай Металлумай (яку ми, мої любі, продовжуватимемо називати Теффі) знову вирушила зі своїм татком на риболовлю. Щоправда, мати хотіла, аби доця зосталася вдома й допомогла їй розвішувати шкури на спеціальних жердинах для просушування, що стирчали біля їхньої неолітичної печери, однак хитрунка із самісінького ранку чкурнула за татусем, і вони зайнялися виловом коропів. Через деякий час Теффі почала мимоволі пирхати, тож батько осмикнув її:

— Дитино, вгамуйся!

— Та хіба це не було захопливно[71]? — хихикнуло дівча. — Невже ти забув, як поважно надував щоки верховний вождь та як кумедно виглядав із багнюкою у волоссі симпатичний незнайомець?

— Чому ж, добре пам'ятаю, — пролунало у відповідь доволі кисло, — адже я був змушений сплатити чужакові за те, що ми з ним утнули: дві чудові шкури північного оленя — м'якенькі, ворсинка до ворсинки.

— Не ми, — зауважила Теффі, — а матуся і решта жінок.

— Ну, годі про це, — не став уточнювати Тегумай. — Давай-но, краще, заморимо черв'ячка.

Мала облюбувала апетитну мозкову кісточку й сиділа тихо, наче мишка, протягом аж десяти хвилин, поки тато щось виводив зубом акули на уламках березової кори. Відтак вона зачудовано прошепотіла:

— Таточку, мене раптово осяяла таємнича дивовижна ідея. От, видай який-небудь звук.

— А! — гукнув батько. — Підходить?

— Годиться, — махнула рукою Теффі. — Ти точнісінько схожий на коропа з відкритим ротом. Повтори знову, будь ласка.

— А! А! А! — крикнув Тегумай. — Доню, припини знущатися.

— Та їй-бо', не збираюся я знущатися, — заперечила дівчинка. — Це частина моєї таємничої дивовижної ідеї. Скажи, тату, "А", але рота не закривай, і подай мені той зуб. Я збираюся намалювати широко відкритий рот коропа.

— Навіщо? — поцікавився татко.

— Чи ж не здогадуєшся? — вразилася Теффі, безупинно черкаючи по корі. — Це й буде нашою маленькою дивовижною таємницею. Коли я вдома зображу коропа з відкритим ротом на задимленій стіні печери — якщо мама дозволить, — то рисунок нагадає тобі про звук "А". Тоді ми зможемо уявити, ніби я несподівано вискочила з темряви, налякавши тебе подібним вигуком, як і минулої зими на бобровому болоті.

— Справді? — спитав Тегумай голосом, до якого вдаються дорослі, коли всерйоз уважно слухають. — Ну-ну, сонечку, продовжуй.

— От біда! — досадливо зітхнула донька. — Мені важко намалювати усього коропа; втім, я принаймні можу зобразити щось, що означатиме його рот. Тобі ж відомо, як ці риби стоять униз головою, риючись у мулі? Ну, ось уявний короп (та вважатимемо, що він намальований повністю), а ось лише його рот, і це означає "А".

І Теффі намалювала таке.

— Непогано, — схвально зронив батько, переносячи малюнок на власний шматок кори для себе. — Між іншим, ти забула вусик, який звисає уздовж коропового рота.

— Але я не зумію намалювати, татусю.

— А нічого і не треба малювати, окрім ротового отвору й вусика через нього. Тоді ми напевне будемо знати, що це короп, бо в окунів та форелей вусів немає. Дивись.

І Тегумай зобразив таке.

— Зараз я теж спробую, — пожвавішала дочка. — А тобі буде зрозуміло, коли побачиш оце?

Й вона намалювала таке.

— Цілком, — запевнив її тато. — Угледівши цей знак хай би там де, я так само здивуюся, начебто ти вискочила з-за дерева й верескнула: "А!"

— Тепер крикни ще що-небудь, — заканючила Теффі, неприховано пишаючись собою.

— Йа! — щосили гаркнув Тегумай.

— Гм, — дещо спантеличилася доня, — якийсь змішаний звук. Кінець — це "А", рот коропа, проте що нам робити з початком? Й-й-й і а! Йа!

— Згоден, це вельми нагадує звук "короповий рот", — мугикнув батько, якого також захопила нова гра. — А спробуймо намалювати ще одну частинку коропа та з'єднати обидва рисунки.

— Е, ні, якщо їх з'єднати, я забуду, — запротестувала Теффі. — Зображуй окремо. Намалюй його хвіст. Бо якщо риба тримається сторчголов, то хвіст — зверху. Крім того ж, гадаю, хвости мені буде легше малювати.

— Доречна думка, — визнав Тегумай. — Ось хвіст коропа для звука "Й[72]".

І тато накреслив таке.

— Тепер спробую я, — мовила донька. — Але пам'ятай, що ти малюєш краще за мене. А нічого, якщо це буде тільки частина хвоста, поділеного навпіл та мудрована лінія вниз замість того місця, де він з'єднується?

І вона зобразила таке.

Тегумай кивнув на знак схвалення, а його очі блищали від гарячкового збудження.

— Чудово! — сплеснула в долоні Теффі. — Ану крикни ще щось, таточку.

— О! — загорлав батько.

— Ну, це дуже легко, — просяяла малеча. — Твій рот стає округлим, немов яйце або камінь. Отже, яйце чи камінь підійдуть для цього звука.

— Яйця або камені не завжди під рукою. Нам доведеться вивести щось подібне цьому.

І Тегумай намалював таке.

— Ого, — широко розкрила очі Теффі, — скільки ми малюнків-звуків вигадали: рот коропа, хвіст коропа та яйце! Кричи ще, татусю.

— Тс-с-с! — шикнув татко, замислено зморщивши чоло, але доця була надто збудженою, щоб це помітити.

— Теж зовсім нескладно, — зраділа вона, енергійно дряпаючи кору.

— Га? Що? — скинувся Тегумай. — Я просто задумався і не хотів, аби мене відволікали.

— Хай там як, це звук. Так сичить зміючка, коли не хоче, щоб її турбували. Давай зробимо звук "С" у вигляді змії[73]. Як тобі, тату?

І Теффі вивела таке.

— Отож, — задоволено констатувала дівчинка, — це буде другою дивовижною таємницею. Якщо я побачу намальовану змію біля входу до твоєї маленької комірчини вглибині печери, де лагодяться списи та багри, то зрозумію, що ти в роздумах, і тому зайду навшпиньках. А якщо я побачу такий самий малюнок на дереві біля місця, де ти рибалиш, то здогадаюся, що це знак мені ступати тихо, аби не шуміти й не відлякати всієї риби.

— Справді, — пригорнув її Тегумай. — Гра ця набагато серйозніша, аніж тобі здається. Теффі, люба, у мене таке враження, що завдяки доні твого батька сталася значуща подія, якої не траплялося відколи представники племені тегумай почали використовувати акулячі зуби замість кремнію для наконечників їхніх остенів. Схоже, ми розкрили важливу таємницю світу.

— Тобто? — затамувала подих дитина, чиї очі так само блищали від хвилювання.

— А от, послухай, — усміхнувся татусь. — Як буде "вода" мовою тегумай?

— "Йа", звичайно; що також означає "ріка". Зокрема, "Вагаййа" — річка Вагай.

— А як буде "погана вода", випивши яку, можна заразитися лихоманкою — "чорна вода" — болотяна вода?

— Зрозуміло, що "Йо".

— Тепер, дивись, — умостився зручніше тато. — Припустимо, ти угледіла цей значок поблизу калюжі на бобровому болоті.

І Тегумай намалював таке.

— Але зважж, мені зовсім не обов'язково перебувати біля водойми. Я міг би бути ген за кілька миль, наприклад, на полюванні, та все одно…

— Все одно, — швидко зметикувала донька, — то було б, наче ти стояв би поряд, говорячи: "Іди звідси, Теффі, інакше підхопиш лихоманку". І все це у хвості коропа й округлому яйці! О таточку, ми повинні негайно розповісти матусі.

І Теффі застрибала гопки навколо нього.

— Ні, поки ранувато, — остудив доньчин запал батько. — Спочатку ми ще трохи помізкуємо. Отже, "Йо" — це погана вода, проте "Со" — це їжа, зварена на вогні, еге?

І Тегумай зобразив таке.

— Угу, змія та яйце, — сказало дівча. — Це значить "обід готовий". Побачивши такий рисунок на дереві, ти вирішив би, що час повертатися до печери. І я теж.

— Молодець! — цьомкнув доньку в маківку тато. — Хоча, стривай; виникає одна заковика. "Со" означає "приходь обідати", але цей же звук можна сприйняти як "Шо" — жердини, де ми вішаємо наші шкури.

— Бр-р-р, ці бридкі старі жердини, — здригнулася Теффі. — Ненавиджу вішати на них важенні, мокрі, кошлаті шкури. Уявляєш мій стан, якби ти намалював змію та яйце, а я подумала б, що це значить "обід", і прибігла б із лісу, та виявилось би, що потрібно допомогти матінці розвісити дві шкури на тих жердинах?

— Безперечно, приємного для тебе мало, і що найприкріше, мама також обманулася б у своїх сподіваннях. Нам варто вигадати нову картинку для "Шо". Ми повинні намалювати плямисту змію, яка шипить: "Ш-ш-ш", і при цьому уявлятимемо, що проста зміючка сичить: "С-с-с".

— Морока з тим, де наносити плями, — буркнула дочка. — До того ж якби ти поспішав, то міг би пропустити їх, а я подумала б, що це "Со", тоді як насправді воно було "Шо", й матуся все одно підловила б мене. Ні, либонь, зручніше зобразити саме ті огидні високі жердини, аби вже напевне. Я вставлю їх одразу після змії. Дивись.

І вона намалювала таке.[74]

— Можливо, твоя правда, — вкотре визнав Тегумай. — У кожному разі, це нагадує наші жердини. А зараз я вимовлю новий звук зі змією та жердиною для сушки в ньому. Я скажу "Ші". Так плем'я тегумай називає спис або остень.

І батько лукаво зиркнув на доньку.

— Ну, тату, досить глузувати, — спалахнула Теффі, згадавши свій малюнок-лист і обляпане багнюкою волосся незнайомця. — Ти малюй, малюй.

— Тож цього разу обійдемося без бобрів та пагорбів? — не втримався таки Тегумай. — А замість багра я намалюю просто пряму лінію.

І він зобразив таке.

— Тепер навіть наша мамця не лякатиметься даремно, що мене, мовляв, убили.

— Татуню, будь ласка, припини, бо я почуваюся ніяково. Ліпше, вимов іще кілька звуків. У нас непогано виходить.

— Е-е, — Тегумай якусь мить зволікав, піднявши погляд угору. — Спробуємо сказати "Шу". Це означає "небо".

Теффі притьмом надряпала змію та жердину, а далі спинилася:

— Нам потрібен новий рисунок для цього звука, еге ж?

— Шу-у-у! — повторив тато. — Трохи схоже на звук "округле яйце", яке дещо схудло.

— Тоді припустимо, що ми зобразили тоненьке округле яйце, й уявимо, ніби це жабка, яка давно не їла.

— Ні-ні, — похитав головою Тегумай. — Якби ми малювали наспіх, то могли б хибно вважати цей значок звичайним округлим яйцем. Шу-у! Зробимо інакше. Ми відкриємо маленький отвір на його кінчику і тим самим покажемо, як звук "О" поволі здувається, стаючи худим. Приблизно ось так.

І він зобразив таке.[75]

— Чудово! Набагато краще за худу жабку. Продовжуй, — узялася за акулячий зуб доця.

І батько продовжив малювати, водночас намагаючись утамувати хвилювання. Врешті з-під його руки вийшло таке.

— Ану, не дивись угору, Теффі, — звелів він, — та спробуй зрозуміти, що означає це нашою мовою. Якщо тобі вдасться, то нам справді відкрилося велике таїнство.

— Змія — жердина — розбите яйце — хвіст коропа і його рот, — зосереджено промурмотіла донька. — Шу-йа. Вода з неба. Тобто, дощ.

Мало не одразу на її носика впала крапля, бо хмарилося ще зранку.

— Ой, тату, йде дощ. Ти це мені хотів повідомити?

— Молодець, пампушечко, — озвався Тегумай. — А сказав я тобі, не вимовивши жодного слова, чи не так?

— Власне, гадаю, за хвилину я і сама побачила б, та ця дощова крапля остаточно мене переконала. Віднині назавжди запам'ятаю, що "Шу-йа" значить "дощ" або "буде дощ". Ну, справді, саме так, таточку! — і вона знову заплигала навколо батька.

— Припустимо, ти пішов раніше, ніж я прокинулася, а перед цим накреслив "Шу-йа" на закоптілій стіні печери. Таким чином, мені б стало зрозуміло, що збирається на дощ, і я б узяла свій каптур із бобрових шкурок. Ото б здивувалася мамуся!

Тегумай звівся та й собі видав кілька ритуальних па[76]. У ті часи татусі не соромилися виявляти емоції в подібний спосіб.

— Ба більше, — розвинув він ідею, — припустимо, я захотів би тобі сказати, мовляв, дощу більше не буде, тому ти маєш спуститися до річки. Що ми тоді намалювали б? Скажи це спочатку тегумайською.

— Шу-йа-лас, йа мару. (Вода з неба закінчується, річки приходь до.) Леле, скільки нових звуків! Навіть не уявляю, як ми їх зобразимо.

— А я здогадуюсь! — азартно потер долонями Тегумай. — Зачекайно хвильку, пиріжечку, й на сьогодні цього вистачить, бо хоч би й справді дощ не полив. Отже, з "Шу-йа" в нас усе гаразд, чи не так? А словом "Лас" називають того, хто дражниться. Ла-ла-ла! Що б це могло?..

І він замахав у повітрі своїм акулячим зубом.

— Наприкінці є змія, яка сичить, а перед нею — рот коропа; "ас-ас-ас". Необхідно визначитися лише щодо "ла-ла-ла", — наслідуючи тата, зморщила лоба Теффі.

— Знаю, але нам нагально слід щось вирішити стосовно "ла-ла-ла". Врахуйте, шановна Теффімай, ми перші люди, які будь-коли намагалися це зробити.

— Ну, — позіхнула мала, бо, чесно кажучи, вже добряче стомилася, — "Лас" означає ще "ламати" або "закінчувати", а інколи — "закінчуватися", так?

— Так, — погодився батько. — Зокрема, "Йо-лас" значить, що в діжці немає води, потрібної мамі для приготування їжі; та, до речі, чомусь саме тоді, коли мені пора вирушати на полювання.

— А "Скі-лас" означає, що твій багор зламався. От якби я свого часу додумалася до цього, замість того щоб видряпувати безглузді картинки бобрів для незнайомця!..

— Ла-ла-ла, — досі бурмотів Тегумай, насупивши брови. — От, лиха година!

— …Я могла б завиграшки намалювати "Ші", — знай собі цокотіла Теффі, — й зобразила б твій багор зовсім зламаним — ось таким!

І вона намалювала таке.

— О, те що треба! — розцвів татко, вправно домальовуючи решту. — Справжнісіньке "Ла", й не схоже на жоден з інших знаків.

— Переходимо до "Йа", — квапився Тегумай. — Ага, ми це зробили раніше. Добре, займемося "мару". М-м-м… Рот повністю закритий, губи міцно стиснуті…

І він зобразив таке.

— Потім відкритий рот коропа. Виходить, "Ма-ма-ма"! А як, зайчику, бути з "Р-р-р"?

— Звучить надто грубо і різко, — почухала підборіддя Теффі, — немов вищить твоя пилка з акулячих зубів, коли ти вирізаєш дошку для човна.

— Маєш на увазі дуже гостре приблизно оце? — накидав нові контури тато.

— Точно, — підтвердила доня. — Проте нам не потрібні всі ці зубчики, залиш тільки два.

— Та й одного достатньо, — вирішив Тегумай. — Якщо з гри вийде щось путнє, чого мені вельми хотілося б, то чим простішими будуть наші рисунки, то легше вони сприйматимуться.

І батько намалював таке.

— Ну ось, готово, — заявив він, стоячи на одній нозі. — Я зображу їх в один ряд, ніби зграйку рибок.

— Може, незайве втулити між словами якусь паличку, аби вони не терлися одне об одне й не штовхалися, наче коропи?

— Розумниця! — вражено видихнув Тегумай. — Справді, певний інтервал[77] виглядатиме тут доречним.

Та зрештою, неабияк збуджений, татусь вивів усю фразу на великому новому шматку березової кори, зовсім знехтувавши першими у світі пробілами.

— Шу-йа-лас йа-мару, — прочитала вголос звук за звуком Теффі.

— На сьогодні досить, — категорично вирік батько, — адже моя донечка, певно, стомилась. Не засмучуйся, скінчимо завтра; і тоді нас пам'ятатимуть протягом багатьох-багатьох років, навіть після того, як найбільші дерева, що ти їх бачиш, усі будуть порубані на дрова.

Тож вони пішли додому і весь вечір просиділи коло вогнища, наносячи на закоптілій стіні різноманітні "йа", "йо", "шу" та "ші" й раз у раз перешіптуючись, пирхаючи та давлячись сміхом, поки мати не почала звично бурчати:

"Вочевидь, Тегумаю, ти нічим не кращий за Теффі".

— Будь ласка, не звертай уваги, — обернулася до неї донька. — Це, дорога матусю, всього лишень наша дивовижна таємниця, і ми обов'язково розповімо тобі про неї, коли вона буде повністю готова. Однак, будь ласочка, не питай нічого зараз, бо я не втримаюся.

І мудра мама тактовно змовчала.

Ранком наступного дня, який обіцяв бути напрочуд погожим, Тегумай ще вдосвіта спустився до ріки Вагай, аби спокійно поміркувати щодо нових зображень звуків. А Теффі, прокинувшись, майже одразу помітила значки "Йа-лас" (Вода закінчується), написані крейдою на боці великої кам'яної діжки, що стояла біля печери.

— Отакої! — набурмосилося дівча. — Виявляється, від цих звукових малюнків буває і серйозний клопіт! Все одно, ніби тато щойно особисто прийшов сюди та звелів мені наносити матусі більше води для готування їжі.

Проте вона сходила з берестяним відром до джерельця, яке дзюрчало позаду їхньої оселі, й наповнила діжку по вінця, а потім майнула на річку, де, знайшовши татуся, легенько скубнула його за ліве вухо, що дозволялося їй робити при добрій поведінці.

— Ну, давай творити, — підморгнув батько.

І обоє провели чудовий, насичений цікавими подіями день, перериваючись тільки заради смачного обіду та двох веселих, з неодмінним борюканням, ігор. Коли добралися до "Т", Теффі слушно зауважила, що і її, і тата, і мами імена починаються з цього звука й тому варто зобразити щось на зразок їхньої родини, члени якої взялися за руки. І все б нічого, якби малювати довелося два-три рази, та коли дійшло до шостого й сьомого варіантів, рисунок ставав дедалі грубішим, поки від нього залишився власне сам худючий довгий глава сімейства з

витягнутими руками, аби тримати дружину й донечку. По цих трьох малюнках ви можете відстежити процес вищезгаданих змін.

Більшість майбутніх знаків мали виглядати надто вже вишуканими, щоб починати з них, особливо натщесерце, але в міру того, як їх наносили на берест знову й знову, обриси ставали дедалі чіткішими й простішими, аж доки Тегумай визнав новотвори практично ідеальними.

Для звука "З" змію розвернули в інший бік, щоб продемонструвати, що у зворотному напрямку вона сичить ніжно й лагідно; для "Е", яке потрапляло на рисунки доволі часто, обрали звичайну петельку; для "Б" основою послужили зображення бобра, священного для тегумайського племені звірка; для неприємного носового "Н" тато з донею чималу годину просто малювали носи, поки не впріли; для енергійного "Ґ" непогано підійшов рисунок пащі великої озерної щуки; багато в чому схожим, із додатком у вигляді багра позаду щучого рота, вийшов малюнок для кострубатого, складного "К", а ще кожен зобразив невеличку ділянку звивистої річки Вагай для елегантного, ледве вловимого "В"[78]. І так поступово вони придумали рисунки всіх потрібних їм звуків, склавши повністю первісну абетку.

Минуло не одне тисячоліття, і після численних намагань спробувати використовувати також інші варіанти писемності більшість людства знову повернулася до старого, доброго, легко зрозумілого алфавіту — A, B, C, D, E, F, G… — а також його різновидів для того, аби всі любі та найдорожчі, щойно досягнувши належного віку, вчилися грамоти. Втім, я завжди пам'ятаю про Тегумая Бопсулая, Теффімай Металумай і Тешумай Тевіндроу, її дорогеньку матусю, та неймовірні події тих далеких днів, котрі трапилися на берегах величної ріки Вагай.

Чи не найпершою справою Тегумая після появи абетки було виготовлення чарівного алфавітного намиста з усіх літер, яке мало вічно зберігатись у тегумайському храмі. Усі члени племені принесли свої найкоштовніші намистини і красиві речі, а Теффі з батьком знадобилося цілих п'ять років, щоб завершити працю. Це малюнок згаданого

магічного намиста, для нитки якого взяті найчудовіші та найміцніші жили північного оленя, скріплені тонкою мідною дротиною.

Якщо починати згори, то першою була стара срібна намистинка, що належала головному жерцеві племені, наступними йшли три чорні перлини, потім — глиняна намистина (блакитно-сіра), за нею — ґуляста золота намистина, подарована сусіднім племенем, яке, у свою чергу, одержало її з Африки, хоча насправді вона, ймовірно, була індійською; далі — довга скляна африканська намистина з пласкими гранями (воєнний трофей племені тегумай), ще далі — дві глиняні намистини (біла й зелена) з цяточками на одній та з цяточками і смужечками на іншій; опісля — три досить щербаті бурштинові намистини; затим — три глиняні (червоно-білі), дві з цятками, більша ж, що посередині, із зубчастим візерунком. Потім починаються літери, а між ними — маленькі білуваті глиняні намистини з мініатюрною копією кожної. Ось ці літери:

A — видряпана на зубі. (Гадаю, той належав лосеві.)

B — священний бобер племені тегумай на зірково-смугастому клаптику.[79]

C — перлинна мушля устриці — усередині спереду.

D — швидше за все, один із видів мушлі мідії — зовні спереду.

E — жмутик сріблястого дроту.

F — зламана, але те, що від неї зосталося, це частинка оленячого рогу.

G — намальована на шматочку дерева. (Намистина за нею — це маленька мушля, а не глиняна намистинка. Я не знаю, чому вони так зробили.)

H — різновид великої коричневої мушлі каурі.[80]

I — внутрішня частина довгої мушлі, відшліфованої вручну. (Тегумай витратив на її шліфування три місяці.)

J — риболовний гачок із перламутру.

L — зламаний багор зі срібла. (Безперечно, за J має йти K, проте якось коралі розсипалися, і їх не зовсім правильно зібрали.)

K — тонкий уламок відшліфованої кістки, натертий чорною фарбою.

M — зображена на блідій сірій мушлі.

N — шматочок того, що називається порфіром[81], із видряпаним на ньому зображенням носа. (Тегумай полірував цей камінь п'ять місяців.)

O — частинка мушлі устриці з отвором посередині.

P і Q відсутні. Вони загубилися давно, під час великої війни, і плем'я полагодило намисто за допомогою висушених кілець, що містяться на хвості гримучої змії, а власне оригінальних літер ніхто досі не знайшов. (До речі, так з'явилося англійське прислів'я You must mind your P's and Q's — "Ти повинен стежити за своїми P і Q"[82].)

R — зрозуміло, звичайний акулячий зуб.

S — маленька сріблясta змійка.

T — кінчик маленької кісточки, відполірованої та блискучої.

U — ще один шматочок мушлі устриці.

V — схоже, його спіткала доля P і Q.

W — звивистий шматочок перламутру, знайдений усередині великої перламутрової мушлі й відпиляний дротиною, яку поперемінно опускали у пісок і воду. (Теффі витратила півтора місяця на його шліфування та свердління дірочок.)

X — срібна дротина, скріплена посередині необробленим гранатом[83]. (Гранат знайшла Теффі.)

Y — хвіст коропа зі слонової кістки.

Z — шматочок агата[84] у формі дзвіночка, помічений смужками у вигляді "Z". Змію "Z" зробили з однієї з таких смужок, вибравши м'який камінь і втерши червоний пісок та бджолиний віск. Саме всередині дзвіночка ви бачите глиняну намистинку, яка відтворює літеру Z.

Це всі літери.

Наступна намистина — маленька, кругла, зеленувата грудочка мідної руди, потім — грудочка необробленої бірюзи, за нею — не оброблений золотий самородок, що його називають водним золотом; далі — схожа на диню глиняна намистинка (біла з зеленими плямочками). Ще далі йдуть чотири пласких шматочки слонової кістки із цяточками, ніби в доміно, на них; опісля — три кам'яні намистини, дуже потерті; затим — дві з м'якого заліза з доволі іржавими отворами по краях (мабуть, вони були чарівними, оскільки виглядають цілком звичайними), і врешті — стародавня африканська намистина, схожа на скло — синьо-червоно-біло-чорно-жовта. Завершує композицію петелька, призначена для великого срібного ґудзика на іншому кінці, й це все.

Я вельми старанно перемалював коралі. Вага намиста — один фунт і сім з половиною унцій (отже, було доволі важкеньким). Чорна

закарлючка позаду вставлена тільки заради того, аби намистинки та інші речі виглядали привабливішими.